

Kiegészítő szakértői anyag

Előzmények

Hajdúnánás város Önkormányzata 2007. április 18-án megbízott azzal, hogy *a város közművelődési koncepciójának felülvizsgálatát és a közművelődési feladatellátás költséghatékonysági vizsgálatát* végezzem el, és egyidejűleg arra szakmai fejlesztési javaslatot készítsék. A munkába bevontam dr. Balácsi Károlyt. Az eredetileg közösen jóváhagyott határidőt (kéresemre) 2007. június 15-re módosítottuk, amiről június 8-án Megállapodás-módosítást írtunk alá. A szakanyag a módosított határidőre elkészült, azt a Képviselő-testület június 21-én megismerte, egyidejűleg a 228/2007. (VI. 21.) sz. Határozatukban megbízták a polgármestert, hogy tőlem a megbízással rokon tartalmú kiegészítést kérjen. Jelen *Kiegészítő szakértői anyag* az erről július 2-án kelt, 11-64/2007. számú polgármesteri levélre való hivatkozással, az abban foglalt 2007. szeptember elsejei határidőre figyelemmel készült.

Rövid összefoglaló az eredeti szakértői anyagból

Az eredeti szakértői anyagban megállapítottuk, hogy a közművelődési, a közösségi művelődési szakterületre, illetőleg a művelődési otthonokra vonatkozólag a *költséghatékonyságot értelmezni nem lehet*. Akkori indokainkat megismételnünk nem szükséges, hiszen az eredeti dokumentum minden érdekelt rendelkezésére áll. Ennek ellenére néhány kiegészítő megjegyzést az alábbiakban *ezzel kapcsolatban még* teszünk.

Az eredeti szakértői anyagban megállapítottuk, hogy a város ma érvényes közművelődési koncepciója felületes, megalapozatlan és szakmailag értékelhetetlen. Ezzel kapcsolatban felhívtuk a figyelmet arra, hogy egy új koncepciót csak alapos, *szociológiai igényességgel elvégzett helyzet-és jövőképelemzést* követően, a szakanyagban bevezetni ajánlott közművelődési szisztémával egyidejűleg lehet csak készíteni, hiszen a jelenlegi esetleges kiegészítése már csak azért is szakszerűtlen eljárás lenne, mert nem tudható, hogy *mihez képest kell bármit is cselekedni*. Ezzel kapcsolatban *több megjegyzésünk a továbbiakban sem lesz*; a szakanyag e feladatrésszel kapcsolatban megfogalmazott indoklását most is elegendőnek és megalapozottnak ítéljük.

A már leadott szakértői anyagunkban a városnak egy olyan intézményi struktúra bevezetését ajánlottunk, ami *a közösségi művelődés hazai (és helybéli) régmúltjának alapelveire támaszkodva a manapság szerte Európában honos intézményműködtetési móddal* rokon. Nem részletezve az ott már kifejtett egyéb vonatkozásokat, ez röviden (a művelődési otthoni intézményrészre vonatkoztatva) azt jelenti, hogy *Hajdúnánás alakítsa át önkormányzati működtetésű intézményét az azt használók egyesületei által közösen működtetett civil közösségi házzá*. Ez az új struktúra alkalmazzon felelős vezetőt és az általuk szükséges számú népművelőt abból a pénzből, amit a feladat ellátása fejében erre a várostól szerződés alapján majd kap. Javasoltuk, hogy ez *ne legyen kevesebb* a mai intézményre fordított összegnél. Itt és most megjegyeztük azt is, hogy ez a javasolt intézményműködtetési mód az ifjúsági rétegintézmény vonatkozásában *ma is élő hajdúnánási gyakorlat*.

Ismételten a „költséghatékonyság” értelmezhetetlenségéről

„Közművelődési, a közösségi művelődési szakterületre, illetőleg a művelődési otthonokra vonatkozólag a költséghatékonyságot értelmezni nem lehet” írtuk az előbb és írtuk korábban is. A kérdésfeltevés *értelmetlenségét érzékeltetve* szeretnénk utalni a városban szépen sikerült főtér-rekonstrukcióra, hiszen azzal kapcsolatban sem végezhettek költséghatékonysági számí-

tást. A „költséghatékonyság”, mint modern bűvszó bizonyosan értelmezhető a gazdasági élet meghatározó szeleteire, egyes vállalkozásokra, de aki például ennek alapján ítél egy vasúti szárnyvonalról, egy beteg ember gyógyításáról, egy múzeum fenntartásáról vagy egy könyvtár állománygyarapításáról, az (megítélésünk és álláspontunk szerint) súlyos hibát vét. Az új hajdúnánási főtér értéke sem költséghatékonysági „megtérülésében” van; ez ebben az esetben is értelmezhetetlen. Egy vasúti szárnyvonal fenntartása is árnyaltabb megközelítést igényel, mint a pusztán a bevétel/kiadás összevetését. Egy beteg ember gyógyítása is kész ráfizetés. Egy múzeum fenntartását, vagy egy könyvtár állománygyarapítását sem lehet pusztán csak bevételeiből megítélni.

Szeretnénk felhívni a figyelmet az eredeti anyagunkban lábjegyzetelt tanulmányra, ami a hajdúnánási fiatalok városi vonzalmát/kötődését (is) elemzi. Nem költséghatékonysági (tehát valójában megtérülési) szempontok alapján kell megközelíteni a hajdúnánási valóság bizonyos szeleteit/kérdéseit, hanem éppen az e tanulmányban felvetett kérdések mintáján! Azokból a szempontokból bizony már értelmezhető a főtér-rekonstrukció éppen úgy, mint a könyvtári informatika fejlesztése és az állomány gyarapítása, vagy akár a művelődési otthon hatékonyabb működtetésének kidolgozása és végrehajtása.

Mikor és mitől lehet egy közösségi művelődési rendszer költséghasznosulását megítélni?

Mint eredeti anyagunkban utaltunk már arra, „költséghatékonysági” számítás a közművelődésben *nincs*. Legfeljebb összehasonlító számokat lehet találni hasonló nagyságú városok működési adatainak összegyűjtésével, de ennek hitelét a statisztikai bizonytalanság rontja, arról nem beszélve, hogy az adatokban eltűnik a települési előzmények/feltételek különbözősége. Éppen összevetnénk a hajdúnánási intézmény által működtetett amatőr művészeti csoportokban aktívak számát (hiszen ők a közösségi művelődés elsődleges alanyai és céljai!) a városi ráfordításokkal, de bődületes összeget kapnánk. Ezt az arányt némileg csökkenthetné a kiállítási látogatók, az intézményi rendezvények, az amatőr művészeti csoportok által rendezett/szervezett alkalmak nézőinek száma, de ha ezt nem jegybevétel bizonyítja, ugyancsak bizonytalan látogatói adatokhoz jutunk. A helyiségbérlet révén érkezettek nem számíthatnak intézményi tevékenységnek, hiszen a bérbeadás nem népművelési munka, hanem az adottságaikkal való üzletszerű, gondnokolási/takarítási tevékenység.

Persze azért valamiképp mégis lehetséges *az önkormányzati ráfordítási költségek hasznosulását* megítélni. Egyrészt, ha az intézmény sok *bevétele* termel (ami annál jelentősebb, minél inkább megközelíti az önkormányzati támogatás összegét). A jelenlegi intézmény esetében erről nincs szó. Másrészt, ha külső (megyei, regionális, országos vagy európai) *pályázati pénzekkel* növeli szakmai mozgásterét; vagyis ha a tárgyév önkormányzati támogatásának ötödét/negyedét elérő pályázati nyereménnyel bővítette költségvetését, és ezzel növelte a hajdúnánási emberek közösségi művelődési lehetőségét. A jelenlegi intézmény esetében (mint leírtuk) erről sincs szó. Harmadrészt, ha az évenként ugyanakkora önkormányzati támogatásból *jelentősen megnöveli az aktív közösségi művelődésben részes hajdúnánásiak számát*, vagyis ha a jelenleginél nagyságfokkal intenzívebb szakmai munkát folytat. Ez a fejlődés/bővülés a korábbi évek és a 2006-os év statisztikája szerint a jelenlegi struktúrától nem következett be, és szakmai meggyőződésünk szerint (mint írtuk) a növekedés csak a strukturális átalakítástól remélhető. Megjegyezzük: nem csak Hajdúnánáson.

Amennyiben a város az idén ősszel átalakítja, egyesületi működtetésűvé teszi intézményét, és ha közművelődési feladatellátásról szóló szerződéssel biztosítja számukra a korábbihoz hasonló összeget, és ha az új struktúra megerősödik, és legkésőbb 2007 végén működni kezd, és

a társadalmiasítás eredményeképp egyre inkább új szereplők (új művelődő csoportok) jelennek meg, akkor majd a 2008-as teljes évhez hasonlítani lehet a 2009-est, a 2010-est, stb. Ám ekkor sem a „látogatók” számolandók össze, hanem a közösségi művelődés (új, szervezett és önkéntes) alanyai, a lehetőségtől megnövekedett kulturális egyesületek darabszáma. Leginkább azonban *a városi közvélemény pozitív módosulása lesz a mérvadó*, semmint az akkori konkrét létszámok.

Korábbi anyagunkhoz hasonlóan újra azt javasoljuk tehát, hogy alakítsák át a megújulásra képtelen (mert ha képes volna, már megújult volna!) intézményi struktúrát olyanra, ami mobilizálja a város rejtett és rejtőzködő közösségi művelődési potenciáját, alakítsák át tehát az intézményt a használók egyesülete szabad érdekérvényesítése érdekében! Engedjenek szabad utat a helyi emberi, polgári kezdeményezéseknek úgy, ahogyan ez 1948 előtt volt, és ahogyan ez szerte Európában a polgárosodás kezdetétől folyamatosan működik.

Mint említettük, ezt a folyamatot segíthetik francia kollegáink egy októberi, a helybéli érdeklődőknek és érdekelteknek szervezett helyi *konferenciával*. Segítheti a megértést és az alkalmazást a meghatározó hajdúnánási szervezetek képviselőinek (4-5 főnek) novemberben lehetséges franciaországi *tanulmányútja*. Mi magunk változatlanul ajánljuk közreműködésünket szakmai anyagunk helyszíni vitáiban, illetőleg az ezt követő további fejlesztői közreműködésünket, hogy ne csak a javaslatételben, hanem annak elfogadásában, és a megvalósítás során is exponáljuk magunkat. Ismételten felhívjuk a figyelmet arra, hogy *mindezen lehetőség és ajánlat csak akkor érvényes, ha szeptemberben az átalakításra döntés születik, és ha az ősz folyamán a struktúra kialakítása megtörténik úgy, hogy 2007 végén a folyamat beindítható.*

Budapesten, 2007. augusztus 25-én.

Beke Pál